

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/174541,Rada-Pomocy-Zydom-Zegota-fenomen-w-okupowanej-Europie.html>
27.04.2024, 09:45

Rada Pomocy Żydom „Żegota” - fenomen w okupowanej Europie

Rada Pomocy Żydom kryptonim „Żegota”, powołana 4 grudnia 1942 r., była unikalną tajną organizacją afiliowaną przy władzach polskich. Jej celem było ratowanie współobywateli żydowskich, masowo mordowanych przez okupanta niemieckiego w latach II wojny światowej. Ryzykując własne życie, konspiratorzy cywilni ocalili z Zagłady co najmniej kilka tysięcy osób.

REFERAT DZIECIĘCY „ŻEGOTA” THE CHILD DEPARTMENT OF “ŻEGOTA”

W celu ratowania dzieci żydowskich w sierpniu 1943 r. powołano Referat Dziecięcy „Żegota”, którego kierowniczką została Irena Sendlerowa „Jolanta”. Dzieci ukrywano w zakładach opiekuńczych (szkolnictwo zakonne) i w rodzinach prywatnych. W razie potrzeby zapewniano także fałszywe dokumenty i środki pieniężne.

As a means of rescuing Jewish children, in August 1943 the Child Department of “Żegota” was established, with Irena Sendlerowa alias “Jolanta” as its director. The children were hidden in social care institutions (also convents) and at the homes of private families. Whenever necessary, false documents and financial benefits were provided.

■ **W celu ratowania dzieci żydowskich w sierpniu 1943 r. powołano Referat Dziecięcy „Żegota”, którego kierowniczką została Irena Sendlerowa „Jolanta”. Dzieci ukrywano w zakładach opiekuńczych (szkolnictwo zakonne) i w rodzinach prywatnych. W razie potrzeby zapewniano także fałszywe dokumenty i środki pieniężne.**

■ **As a means of rescuing Jewish children, in August 1943 the Child Department of “Żegota” was established, with Irena Sendlerowa alias “Jolanta” as its director. The children were hidden in social care institutions (also convents) and at the homes of private families. Whenever necessary, false documents and financial benefits were provided.**

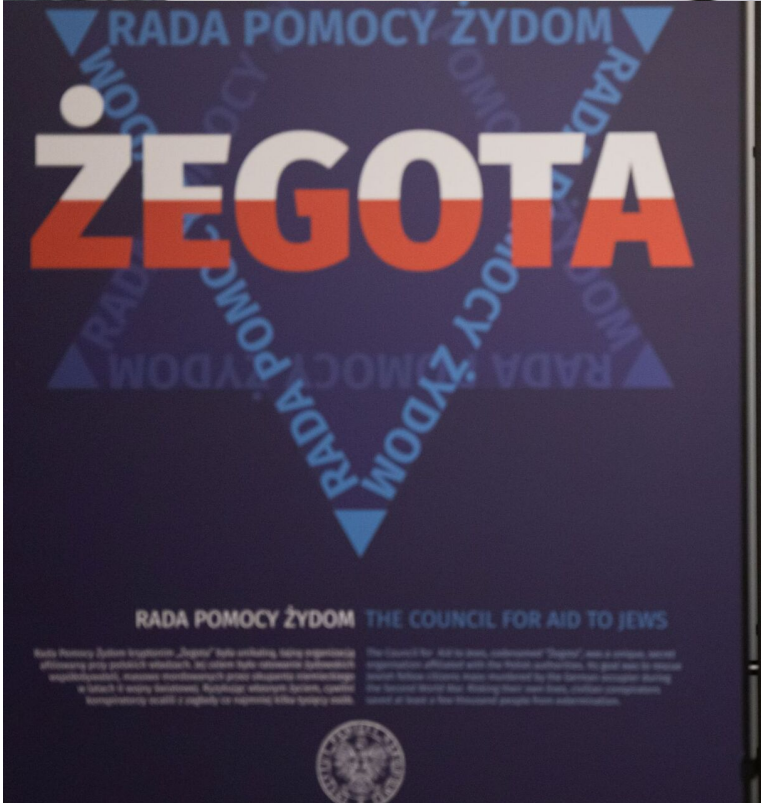
■ **„Je moim naszym miłością utrzyma zmiłowaniem się z naszymi, doświadczeniami i bogactwem wyciągnęliśmy dziecięcy nasz...”
Czasami przychodziło do tego miścisiora na Prodzie pani Irena Sendlerowska. Wtedy z nią dawała się opiekę i pomoc wesołości. Była bardzo miłą osobą, pogodną i uczynną.”
Ewa Hlodkowska**

■ **„If my own pain / was hidden with new documents and**

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Dr hab. Karol Polejowski, wiceprezes IPN, podczas otwarcia wystawy Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Adam Hlebowicz, dyrektor Biura Edukacji Narodowej IPN podczas otwarcia wystawy Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2 grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Żegota» - Rada Pomocy Żydom» - Warszawa, 2

grudnia 2022. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, złożył kwiaty pod tablicą umieszczoną na kamienicy przy ul. Żurawiej w Warszawie, gdzie w latach 1942–44 mieścił się tajny sekretariat Rady Pomocy Żydom – 4 grudnia 2022. Fot. Sławek Kasper (IPN)

W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, złożył kwiaty pod tablicą umieszczoną na kamienicy przy ul. Żurawiej w Warszawie, gdzie w latach 1942–44 mieścił się tajny sekretariat Rady Pomocy Żydom – 4 grudnia 2022. Fot. Sławek Kasper (IPN)

W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, złożył kwiaty przed upamiętnieniem Rady Pomocy Żydom, znajdującym się obok Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie – 4 grudnia 2022. Fot. Sławek Kasper (IPN)

W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, złożył kwiaty przed upamiętnieniem Rady Pomocy Żydom, znajdującym się obok Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie – 4 grudnia 2022. Fot. Sławek Kasper (IPN)

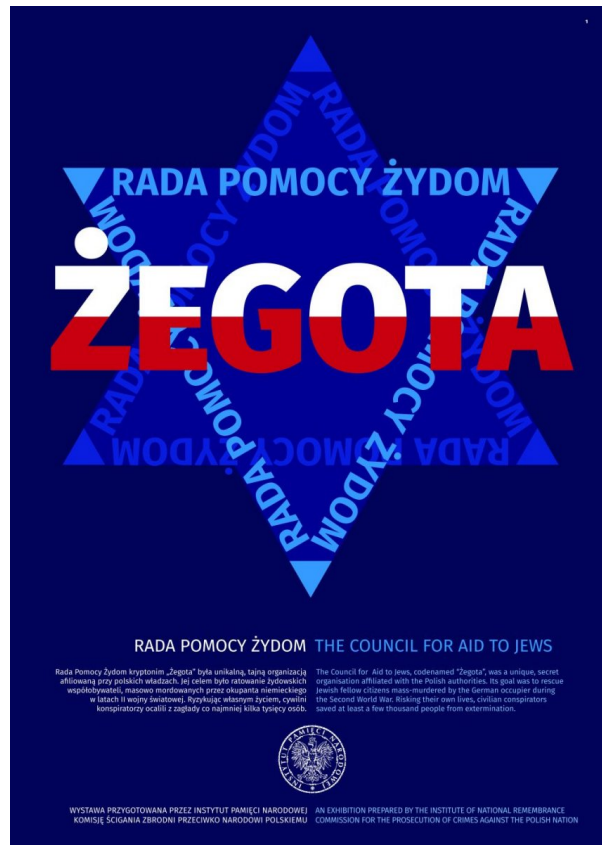
W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, złożył kwiaty przed upamiętnieniem Rady Pomocy Żydom obok Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie – 4 grudnia 2022. Fot. Sławek Kasper (IPN)

W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, złożył kwiaty przed upamiętnieniem Rady Pomocy Żydom obok Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie – 4 grudnia 2022. Fot. Sławek Kasper (IPN)

W związku z 80. rocznicą powstania „Żegoty” Instytut Pamięci Narodowej zaprasza do obejrzenia w podziemiach kościoła pw. Wszystkich Świętych przy placu Grzybowskiem 3/5 w Warszawie wystawy edukacyjno-historycznej „Żegota» – Rada Pomocy Żydom”. Ekspozycja powstała w 2017 r. z inicjatywy zastępcy prezesa IPN dr. Mateusza Szpytmy, a jej autorami są dr Marcin Urynowicz oraz dr Paweł Rokicki. Wystawa została uroczystie otwarta 2 grudnia 2022 r. z udziałem zastępcy prezesa IPN dr. hab. Karola Polejowskiego, można ją oglądać do 15 grudnia 2022 r.

W rocznicę powstania „Żegoty” dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, uczcił pamięć działaczy, współpracowników Żegoty oraz Żydów, którym niosła ratunek, składając kwiaty pod tablicą umieszczoną na kamienicy przy ul. Żurawiej w Warszawie, gdzie w latach 1942–44 mieścił się tajny sekretariat Rady Pomocy Żydom oraz przed upamiętnieniem obok Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie.

[W Krakowie zastępca dyrektora Oddziału IPN w Krakowie dr Michał Wenklar złożył kwiaty pod tablicą upamiętniającą krakowską siedzibę „Żegoty” przy ul. Jagiellońskiej 11 oraz na ul. Szerokiej, pod głazem pamięci 65 tys. krakowskich Żydów – ofiar Holokaustu.](#)

* * *

Rada Pomocy Żydom kryptonim „Żegota” była unikalną, tajną organizacją afiliowaną przy polskich władzach. Jej celem było ratowanie żydowskich współobywateli, masowo mordowanych przez okupanta niemieckiego w latach II wojny światowej. Ryzykując własnym życiem, cywilni konspiratorzy ocalili z zagłady co najmniej kilka tysięcy osób.

W lipcu 1942 r., po rozpoczęciu przez Niemców likwidacji getta warszawskiego i pierwszych deportacjach do obozu zagłady w Treblince, nasiliły się naciski konspiracyjnych środowisk polskich, głównie katolickich i demokratycznych, na tajną Delegaturę Rządu RP na Kraj, aby rozszerzyć akcję pomocy dla ludności żydowskiej. W tej sprawie interweniował również Referat Żydowski Armii Krajowej (pion wojskowy polskiej konspiracji). We wrześniu 1942 r. Leopold Rutkowski, szef Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury, wydał decyzję o przyznaniu pierwszej dotacji na pomoc Żydom. On też najprawdopodobniej był inicjatorem powołania stałej Komisji Pomocy Społecznej dla Ludności Żydowskiej. W grudniu 1942 r. z powodów politycznych i organizacyjnych doszło do reorganizacji Komisji w Radę Pomocy Żydom kryptonim „Żegota”.

Rada Pomocy Żydom kryptonim „Żegota” podlegała formalnie Delegaturze Rządu RP na Kraj. Ta ostatnia, za pośrednictwem swego przedstawiciela, Witolda Bieńkowskiego, pracownika Komórki Więziennej zajmującej się m.in. sprawami żydowskimi, sprawowała nad Radą kontrolę polityczną i organizacyjną. Udzielała zarazem pomocy w sprawach finansowych i pomagała w kontaktach z innymi organizacjami konspiracyjnymi, z którymi Rada musiała współpracować. Relacje z Delegaturą nie zawsze układały się najlepiej, co

wynikało z różnicy zdań głównie w kwestiach finansowych, zakresu i form działania, stosunku do żydowskiej konspiracji zbrojnej, a także współpracy z komunistami. Lepiej współpraca układała się z Referatem Żydowskim Armii Krajowej, na czele którego stał Henryk Woliński.

Rada Pomocy Żydom „Żegota” działała przez swoją centralę w Warszawie oraz Rady Okręgowe w Krakowie i Lwowie. Jej pomoc docierała również do niektórych gett i obozów, w których Niemcy masowo więzili ludność żydowską. Wysłannicy „Żegoty” nawiązywali tam kontakty (ewentualnie podejmowali takie próby), umożliwiające dostarczanie pieniędzy lub fałszywych dokumentów, potrzebnych do ucieczki. Mimo usiłowań nie udało się rozszerzyć akcji na całość ziem polskich.

„Zadaniem Rady jest niesienie pomocy Żydom jako ofiarom eksterminacyjnej akcji okupanta, a to pomocy w kierunku ratowania ich od śmierci, ich legalizacji, przydzielania im pomieszczeń, udzielania zasiłków materialnych względnie, gdzie to wskazane, wyszukiwanie zajęć zarobkowych jako podstawy egzystencji, zawiadywanie funduszami i ich rozprowadzanie – słowem działalność, która pośrednio lub bezpośrednio wchodzić może w zakres pomocy” – takie cele „Żegoty” przedstawiono 29 grudnia 1942 r. Delegatowi Rządu RP na Kraj.

W okupowanym kraju działalność „Żegoty” ograniczona była m.in.: brakiem pieniędzy, upolitycznieniem konspiracji, zastraszaniem społeczeństwa, antyżydowskim nastawieniem niektórych środowisk, donosami i szantażem. Także lękiem Żydów przed życiem w ukryciu, ich nadzieją na przetrwanie w gettach i obozach, kulturową odmiennością, a czasem też uprzedzeniami wobec Polaków. Na forum międzynarodowym wyraźna była niechęć aliantów do kwestii żydowskiej oraz wroga postawa Sowietów wobec inicjatyw Rządu Polskiego, z którym Związek Sowiecki zerwał stosunki wiosną 1943 r.

W celu ratowania dzieci żydowskich w sierpniu 1943 r. powołano Referat Dziecięcy „Żegoty”, którego kierowniczką została Irena Sendlerowa „Jolanta”. Dzieci ukrywano w zakładach opiekuńczych (również zakonnych) i u rodzin prywatnych. W razie potrzeby zapewniano także fałszywe dokumenty i zasiłki pieniężne. „Żegota” pomogła w ukryciu ok. 1300 dzieci u polskich rodzin zastępczych.

Działalność Rady Pomocy Żydom „Żegoty” zakończyła się w 1945 r. wraz z zajęciem Polski przez Armię Czerwoną. Szacuje się, że akcja „Żegoty” objęła ok. 12 tys. osób, pozwalając dużej części z nich przetrwać okupację niemiecką. Większość wyjechała później z kraju.

Tylko nieliczni działacze „Żegoty” doczekali docenienia ich zasług. Wśród nich znalazła się Irena Sendlerowa, uhonorowana w 2003 r. najwyższym polskim odznaczeniem państwowym – Orderem Orła Białego.

Tekst towarzyszący wystawie „Żegota – Rada Pomocy Żydom”,
przygotowanej przez Instytut Pamięci Narodowej

Polecamy materiały Instytutu Pamięi Narodowej:

- ▶ [Marcin Urynowicz: Rada Pomocy Żydom „Żegota”](#)
- ▶ [Martyna Grądzka-Rejak: *Kto nie potępia - ten przyzwala.* „Protest” Zofii Kossak-Szczuckiej](#)
- ▶ [Fenomen „Żegoty”. 75 rocznica powstania Rady Pomocy Żydom - dodatek do „Gościa Niedzielnego”, 10 grudnia 2017](#)
- ▶ [Kryptonim „Żegota” - wykład online w ramach cyklu spotkań na Strzeleckiej 8 „Warszawskie wędrówki z historią”](#)